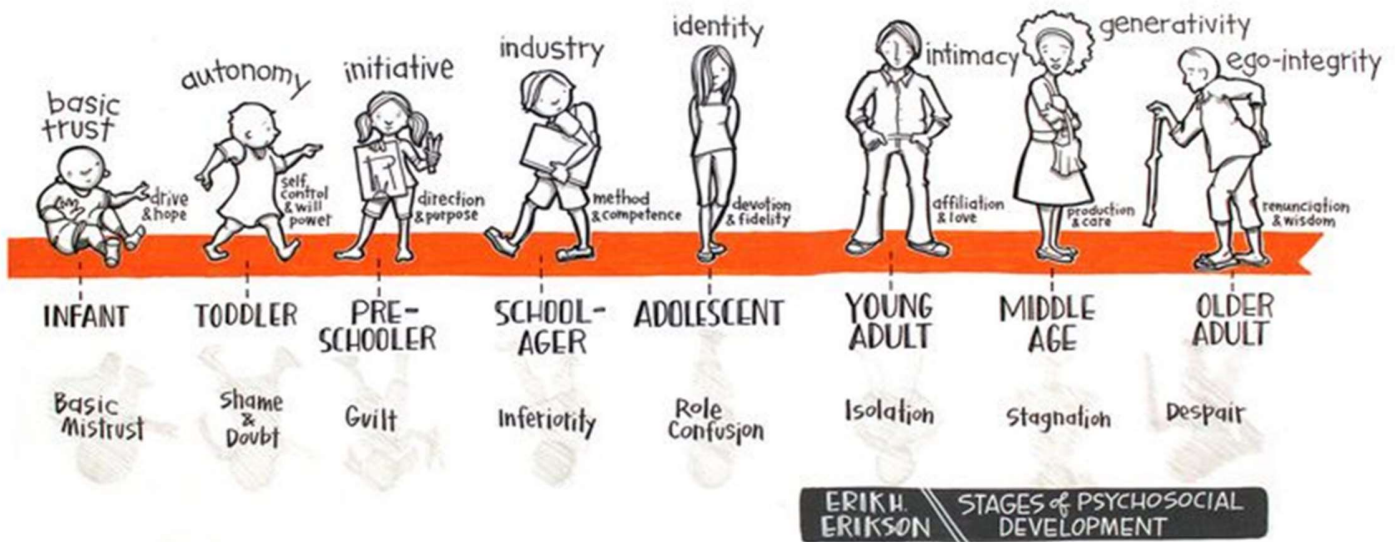

Erik Homburger Erikson 1902-1994 m.

Eriksonas žmogaus raidą suskirstė į 8 raidos stadijas. Kiekvienoje stadijoje išsivysto kokia nors žmogaus savybė – tai priklauso nuo to, kaip su vaiku elgiasi tėvai ir artimiausi žmonės.

1. KŪDIKYSTĖ (0-18 MĖN)

PASITIKĖJIMAS – NEPASITIKĖJIMAS

Ar žmogus pasitiki pačiu savimi ir kitais žmonėmis, priklauso nuo to, kaip juo buvo rūpinamasi vaikystėje. Kad vaikas įgautų pasitikėjimo, svarbu, kad mama atlieptų jo poreikius. Ypatingai svarbu, kad šiame amžiuje kūdikį prižiūrėtų pastovus asmuo (motina, globėja), kuris suteiktų kūdikiui saugumo jausmą.

Mažylis, kurio poreikiai nedelsiant patenkinami, kuris yra myluojamas, imamas ant rankų, su kuriuo žaidžiama ir kalbama, jaučia, kad pasaulis yra geras, o žmonės jautrūs ir paslaugūs. Toks vaikas užaugęs pasitikės žmonėmis.

Jeigu kūdikis negauna pakankamai švelnumo, meilės ir rūpesčio, jei mama/globėja nesuteikia jam bazinio pasitikėjimo jausmo, tokiu atveju nepasitikėjimas pasauliu ir kitais žmonėmis perauga į vėlesnes raidos stadijas – ir užaugęs jis į žmones žvelgs įtariai, jam bus sunku pasitikėti kitais ir savimi.

2. ANKSTYVOJI VAIKYSTĖ (2-3 m.)

AUTONOMIJA – GĖDA

1,5 - 3 gyvenimo metais vaikas pradeda vaikščioti ir daug judėti. Auga jo intelektas, mažylis pažįsta pasaulį, pradeda kalbėti. Jis didžiuojasi savo naujomis galimybėmis ir bando viską daryti pats. Tada, kai vaikas jaučia, kad pats valdo savo kūną, savo norus, save patį ir savo daiktus, vystosi vaiko

autonomiškumo jausmas. Todėl šiame amžiuje labai svarbu vaikui sudaryti sąlygas pačiam atlikti įvairias užduotis, pavyzdžiui, apsirengti, susitvarkyti, padėti tėveliams atlikti kokius nors buitines darbus ir pagirti jį už pastangas.

Jeigu suaugusieji visą laiką skubina vaiką arba padaro už jį tai, ką jis nori padaryti pats, vaikas auga neryžtingas. Jam gali atrodyti, kad jis yra mažas nevykėlis, nes tėvai jam nieko neleidžia atlikti pačiam. Vaikas gali jausti didelį pyktį ant savęs bei pradėti tikėti, kad viskas, ko jis imsis, jam nepavyks – taip vystosi gėdos ir menkos savigarbos jausmas.

O jeigu už kiekvieną nesėkmę (išsitempė drabužį, nugriuvo, ką nors sudaužė) tėvai išbara ar nubaudžia vaiką, paauglystėje ir vėlesniais etapais jam bus sunku priimti sprendimus ar, apskirtai, imtis kokios nors veiklos.

3. IKIMOKYKLINIS AMŽIUS (3-6 M.)

INICIATYVA – KALTĖ

3-6 metų vaikas jau turi nemažai žinių ir įgūdžių. Jis juos tobulina ir prigalvoja naujų. Išradingumas pasireiškia vaiko kalboje, žaidimuose, fantazijose. Ypatingą reikšmę šiame amžiuje tenka santykiams su šeimos nariais. Vyksta tapatinimasis su savo lyteis atstovu – mergaitės tapatinasi su savo mama, berniukai – su tėčiu. Todėl tėvams svarbu atkreipti dėmesį į tai, kokį šeimos modelį jie atskleidžia savo vaikui, nes vaikas pradeda imituoti tėvų santykius. Tarkim, jeigu šeimoje vyras žemina moterį, mergaitei gali iškilti sunkumų, susitapatinant su savo mama, o berniukas, augantis tokioje šeimoje, greičiausiai perims tėvo modelį ir, sukūręs savo šeimą, elgsis taip pat, kaip jo tėvas elgėsi su jo mama.

Dažnai tėvai vaiko elgesį vertina kaip gerą arba blogą. Labai svarbu vaiką padrąsinti, pagirti. Girti reikia ne vaiko asmenybę, o jo pastangas.

Jeigu tėvai skatina savo vaikų išmintingumą, palaiko jo iniciatyvą, kantriai išklauso vaiką ir atsako į įvairius jo klausimus, tokiu būdu tėvai padeda vystyti intelektualiai ir kūrybingai asmenybei.

Jeigu tėvai nuolat riboja vaiko veiksmus („nelakstyk“, „nelaipiok“, „netrukdyk“, „atstok su savo kvailais klausimais“) arba nuolat kritikuoja („pažiūrėk, kaip tu atro dai“, „kaip tu gali būt toks kvailas?“), vaikas nesijaus svarbus, jam susiformuos didelis kaltės jausmas.

4. MOKYKLINIS AMŽIUS (7-12 M)

DARBŠTUMAS – NEPILNAVERTIŠKUMAS

6-11 metų vaikui jau vystosi dedukcinis mąstymas. Jis organizuoja žaidimus ir vis labiau domisi, kaip ir iš ko padaryti daiktai, kaip juos galima įgyti bei panaudoti. Kyla entuziazmas daryti naudingus darbus. Šiame amžiuje vaikas įsisavina pagrindinius kultūrinius principus. Svarbūs ryšiai tampa vaikui su mokytoja ir jo klasės draugais. Tai etapas, kai vaiko gyvenime atsiranda kitas autoritetas – mokytoja. Labai svarbu, kad vaikui sektųsi mokslai.

Kai tėvai ir mokytojai vaiką pagiria, apdovanoja už rezultatus, vystosi vaiko darbštumas, kūrybiškumas, noras tyrinėti, kompetencijos jausmas. Darbštumas turi sietis su pozityviais vaiko išgyvenimais. Kartais nutinka, kad vaikas nenori mokytis, sako, kad tingi. Tokiu atveju galima spėti, kad vaikas vengia atlikti kokį nors darbą dėl kažkokių priežasčių, dažniausiai, bijodamas, kad jam

nepasiseks. Kaip tai nutinka? Tarkim, jeigu tėvai vaiko piešinius vadina „makaliūzėm“, vaiko kalbėjimą – nesąmonėm, taip sukuriamas nepilnavertiškumo kompleksas.

5. PAAUGLYSTĖ (12-18 M.)

TAPATYBĖ – VAIDMENŲ SUMAIŠTIS

Svarbiausi šaime etape tampa bendraamžiai bei tapatumo jausmo susiformavimas. Paaugliui svarbu jaustis kokios nors grupės nariu – taip jis atranda save. Jam svarbu, kaip jį priima bendraamžiai, kokia nuomonė apie jį.

12-18 m. paauglys jau sugeba apibendrinti, taigi, ima sumuoti žinias apie save kaip apie mokinį, sūnų/dukra, sportininką, draugą ir kitus socialinius vaidmenis. Visa tai paauglys privalo sujungti į visumą, įprasminti, susieti su praeitimi ir suprojektuoti į ateitį.

Jeigu jaunuolis sėkmingai susitvarko su šia užduotimi, jis jaučia, kas toks yra, kur yra ir kur link eina. Šios užduoties įveikimas labiausiai priklauso nuo to, kokia buvo raida ankstesnėse stadijose.

Pasitikintis, savarankiškas, sumanus ir jautrus paauglys turi visus šansus sėkmingai identifikuotis kaip asmenybė. Nepasitikintis, drovus, pilnas kaltės ir nevisavertiškumo jausmo paauglys negali susivokti savyje, nes visi psichosocialiniai vaidmenys supainioti. Tokiam žmogui labai sunku pasirinkti tolimesnį gyvenimo kelią. Jei tėvams nepavyksta tinkamai padėti paaugliui, pozityvios įtakos gali turėti kitas paaugliui artimas žmogus, pavyzdžiui, giminaitis, vyresnis draugas arba psichologas.

Parengė Goda Aršauskaitė